

c) da učiteljska društva in posamezniki sodelujejo pri kolekti poštne znamke za učiteljski konvikt;

č) tudi imamo na razpolago še nekaj sto »krajcarskih in petkrajcarskih knjižic«, ki bi se razposlale posameznim okr. učiteljskim društvom, da jih razdele med delavnejše svoje člane, ki naj ob raznih prilikah razprodajajo dotične znamke dotlej, da se uredi dobrodela loterija, za katero se sedaj v konviktovem odboru marljivo dela in pripravlja;

d) sploh pa naj vsa učiteljska društva kakor tudi posamezniki odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta« z besedo in dejanjem v vsem njegovem prizadevanju podpirajo.

Na ta način bomo skupno napravili velik korak naprej do plemenitega smotra, ki si ga je zastavilo društvo ob svojem postanku.

Upamo, da bo po tem pojasnilu slavni odbor ondotnega deželnega učit. društva drage volje pri svojih okr. učiteljskih društvi storil nemudoma vse, da se ta želja uresniči in čimprej prične z nabiranjem zgradbenega kapitala po gori označenem načinu.

Zaradi »krajcarskih knjižic« prosimo navodil, kam, komu in približno koliko naj bi jih poslali.

V trdni nadi, da smo dovolj in blagohotno osvetlili vso zadevo, pričakujemo v kratkem odgovora, ker čas hiti in treba na delo.

Ker stojita kopersko in volosko učiteljsko društvo izven primorske deželne učiteljske zveze, prosimo vljudno, da ju odbor o tem dopisu obvesti in morda povabi k skupnemu razgovoru.

S kolegijalnim pozdravom za odbor »Društva za zgradbo učiteljskega konvikta«

J. Furlan,
t. č. predsednik.

J. Dimnik,
t. č. blagajnik.

J. Režek,
t. č. tajnik.

Kritikujoči glasovi.

Koroško šolstvo. O tem piše »O mladina« v 4. svoji številki:

Popotniku, ki potuje z domoljubnim srcem po takozvani slovenski Koroški, se napolni duša z žalostjo in gnevom. Vnanje lice — popolnoma nemško. Če nosiš malo boljše obleko, ti done na uho nemški pozdravi, a isti narod govori doma slovensko. Milo se ti stori, ko čuješ slovenske mladeniče peti nemški, heilati s plavico na prsih, medseboj pa občujejo še slovenski. V vsi gorenji Koroški ni zavednega kraja. Celo duhovniki so se umaknili v zatišje največ zaradi nemškutarske krščansko-socijalne politike Podgorca, ki mu je menda podlegel tudi dr. Brejc. Delavni poslanec Grafenauer stopa s pozorišča.

Od smrti mons. A. Einspielerja, pa tudi že izza odstopa Gabrona in Legata smo silno nazadovali. Res je, da v prvi vrsti manjka voditeljev, a mogočen vzrok nazadovanju je brezbržnost ljudstva za slovenščino. Ta pa izvira iz našega šolstva.

Slovenskih ljudskih šol štejemo na Koroškem troje — pred 40. leti jih je bilo nad 30! — in sicer: enorazrednica na Jezerskem, privatna »Narodna šola« v Št. Rupertu pri Velikovcu in šola pri Št. Jakobu v Rožni dolini. Ta občina je po zaslugi župnika M. Ražuna najbolj narodna pa tudi nemškutarskim in vladnim šikanam najbolj izpostav-

ljena. Razveljavljene so občinske volitve, in slovenska šola se bo morala razdeliti.

Ostale šole so čisto nemške ali »utrakvistične«. Prve po mestih in trgih so že dosegle svoj namen. Ponemčile so kar še ni bilo polno nemškega duha. Druge izgledajo kot nekaka koncesija Slovencem. Razmetana pa so po deželi brez načrta in praktičnega smotra, tako da je celo Palli, deželni šolski nadzornik, ušla beseda, da so utrakvistične šole le za priučenje nemščine tu kot neka provizorična prva stopnja germanizacije. Svojo ponemčevalno vlogo vrše izborno. Nemci jih čuvajo in hvalijo na vse pretege. Ponemčevalni proces pa se vrši nekako tako-le: Otrok, ko vstopi v 1. oddelek I. razreda, zna seveda le materinščino. Celo Nemci morajo to vpoštevati. Uče jih brati in pisati po nekem davno zastarelem abecedniku z nemškim naslovom. Sklanjatve, sprege slovenske se sploh v »utrakvističnih« šolah ne jemlje; saj je učitelji navadno sami ne znajo, ker na celovškem učiteljskem slovenščina ni oblikovna. Ta »slovenski« pouk traja prvo leto, ponekod samo prvi tečaj. Z mrzlično naglico želi učitelj skončati »slovensko« tvarino, da napoči čas poučevanja v nemščini. Na utrakvističnih šolah je slovenščina Nemcem le neizogibno sredstvo k naučenju nemščine!

V drugem oddelku se že oddaljuje nemškutarsko srce učiteljevo. Računstvo v slovenščini preneha, ravno tako tudi petje, ki je poprej obsegalo morda 2 točki: »Mlado jagnje« in »Kovač«. Odslej pojo nemški, in sicer pred vsem nacionalne pesmi n. pr. »Vom Tal bis an die Gletscherwand tönt deutsches Lied durchs Kärntnerland«, »Der Gott der Eisen wachsen ließ,« Deutsches« in »Bismarcklied«. Ubogi otroci ne umejo pesmi in ne vedo, da sebi pojo smrtnico, nemškutarskim učiteljem pa se smeje srce peklenskega veselja. Navedem le zabaven primer, kako malo umevajo otroci nemščine, kakor mi je povedal prijatelj: V ponemčevalnici je sedel 4 leta, pa ni vedel, kaj je to »Vater unser«, pa tudi ne kaj to »Bitti-draus« (»Bitte herausgehen zu dürfen«). Tako se godi večini. O slovenski sklanji in spregi nima nihče pojma, nemško pa mora znati. Zato ni čuda, če tudi zavednejši Slovenci lažje in rajši čitajo nemške knjige kot slovenske. Namen ponemčevanja je že skoro dosežen. V drugem letu že molijo nemško in poučujejo vse nemški razen vero-uka. Župnikov, ki bi imeli pogum pri tej priliki viliti nekaj narodnega čuta otrokom v srce, ni več. Kar vlada Podgorca, ni možno duhovščine več hvaliti. Pred kratkim sem zvedel od odličnega rodoljuba, da delujejo ali so vsaj narodni zapadno od Beljaka do Šmohorja in zapadnega konca kanalske doline le še 3, oziroma 4 duhovniki. Vsi drugi so brezbržni ali celo odpadniki, na pr župnika v Vratih in Ukvah. Na Spodnjem Koroškem je malo bolje, pa ne kakor bi imelo biti. Ražunov ni veliko.

Slovenski otrok pride v II. razred. Vse nemško. Učitelju ni treba znati besedice slovenski. Tu na »utrakvistni« šoli nastavljajo najhujše nemškutarje, dostikrat tudi rojene Nemce. Tu zve otrok, kdo so Nemci, slavijo mu nemški narod, zgodovino, šege in navade. O Slovencih govore zaničljivo, o Hrvatih, da so umazani tatovi, Čehi da kradejo, Rusi da so barbarski pijanci! Rusko-japonska vojna jim je danes lepa prilika za to. Otroku ubijejo v glavo spoštovanje do nemštva, zaničevanje do slovenstva. Že več let se v 2. in 3. razredu slovenščine ne poučuje, kakor se je to vršilo nekaj. Navdušeni starši naj bi po možnosti nadomestili doma, drugače se mora otrok potujčiti.

Učiteljem se v Korotanu splošno ne godi slabo. Boljša je plača in manj otrok kot na Kranjskem. Kdor se odlikuje v zatiranju Slovenstva, dobi nagrado od Súdmarke ali Schulvereina. Učitelji tekmujejo, kdo bo iztrgal več ljubezni do materinega jezika otrokom iz srca. Schulverein razpošilja knjige, če jih le kak učitelj zaprosi, poleg tega znatne denarne doneske. Prejemnikov ne objavi. Da izgledajo uspehi večji in kraji čisto nemški, zabičavajo otrokom, da morajo boljše oblečene ljudi pozdravljati nemški. Na Strmcu sem moral neko deklico dolgo nagovarjati, da je odgovorila slovenski, potem pa je ubožica stekla k tovarišicam pa jim vsa srečna pripovedovala, da tudi gospodje «mañnejo slovenje». Navadno otrok ni spraviti do slovenskega odgovora, ker se boje denunciacije na učitelja. Slovenski učitelj je tu pravi mučenik. Le malokdo more vztrajati. Večina odide na Štajersko. Koliko je moral pretrpeti sivolasi Eller na Zilji pri Beljaku. Na okrajni učiteljski konferenci bi ga bili ven vrgli s klicem «Vaterlandsverräter», da ni sam odšel. Ljudstvo je čisto zmešano. Čudno je, da v nasprotju s Kranjsko tu največ vpliva nemčurski učitelj — slovenski seveda ne — župniki prav malo ali nič. Največji hujskači so nadzorniki. Že lani je «Slov. Přeħled» navedel besede nadzornika Gobanca napram šolskim otrokom v Velikovcu: «Deutsch müßt ihr sprechen; deutsch ist fein, ist nobel, windisch ist bäuerisch, ist schiech!» Glavni zagovornik ponemčevalnic je deželni šol. nadzornik Palla.

Ko po dolgem trudu izstopi otrok iz šole, ne ve ali je tič ali miš. Slovenski je srečno pozabil, nemščine se ni priučil. Praktičnega ne ve nič. Nekateri študirajo dalje, pa tudi tu napenja učitelj vse moči, da mu ustvari novo nemško dušo. Starši so navadno zadovoljni, da sinu ni treba obiskovati dveh slovenskih ur na teden. Malone vsak se pogubi. Domov prišedši je že ljut janičar. Na učiteljsku že prva leta navadno odpadejo. Taki so besnejši kot Nemci, kjer se še časih najde poštenjak. Čudež je, da je vkljub vsem zaviram še toliko slovenskih srednješolcev. Tako jih je na celovski gimnaziji 17%, na beljaški 7%, na realki je komaj 10 slovenskih dijakov, približno toliko tudi na šentpavelski gimnaziji. — V primeri s številom Slovencev (33%) res malo, a za te razmere vendar mnogo. Na srednjih šolah se mora dijak prva štiri leta iz nemščine učiti slovensko slovnico čisto na novo, šele na višji gimnaziji se začne pouk v materinščini. Zato pa mora požreti pikre opazke svojih nemških kolegov o svoji domovini. Z dvojno mero merijo. Denuncijacij mrgoli. Beljaški dijaki so bili po nemških listih razupiti 1.) zaradi izleta v Brnco, kjer so tamburali, pozvani po župniku Bergmannu; 2.) zaradi «agitacije» v Spodnjih Borovljah je bil eden kar z imenom denunciran; 3.) ker govore med sabo slovenski! A niti denunciacije niti pozivi na Nemce, naj se Slovence bojkotira s tem, da se jim vzame hrano in instrukcije, niso pomagali. Pravičnost je zmagala.

Važnost slovenskih šol so spoznali rodoljubi in ustanovili «Učiteljski Dom», ki naj skrbi, da se vgoje slovenski učitelji. Podpiranci študirajo v Mariboru. Odkar ima stvar v rokah Podgorc, je opaziti nazadovanje. — Vesel pojav je ustanovitev «Korotana». Naj bi sledilo mlado društvo načelom pri nas edino možne narodno-radikalne struje. Z veseljem zaznajemo, da so z malo izjemo vsi koroški akademiki zapustili «Danico». Ne bojte se napadov! V odločnosti se kaže značaj akademika. Vi boste kdaj vodili narod, od Vas bo odvisno, ali bo šlo koroško

Slovenstvo pod krščansko socialnim praporom Podgorčevim v nemško pest ali se bo razvijalo čvrsto pod narodno-radikalno egido. Morda ima Podgorc zmožnosti za ekonomo, za slovenskega političnega vodjo pa človek, ki je ponovno, celo pred mladino zatajil svojo narodnost, ni in naj ga ščiti tudi ljubljanski «Slovenec». Volitev vam menda ne bo težka. Opomba našega uredništva. Podgorc in njegova klerikalna politika sta gotova poguba za koroške Slovence. Po njegovi krivdi je prišlo tako daleč, da ni vsa politika celovških Slovencev in prvakov vredna niti vinarja! Sedaj, ko razširjajo z «Domoljubom» tudi po Koroškem sovražstvo do naprednega slovenskega učiteljstva in šolstva, je tem gotovejše, da se bo zaslepljeno ljudstvo obračalo od slovenskih šol, namesto da bi se obračalo od svojih klerikalnih zavodnikov! Mi smo že gospodo v Celovcu opozorili, naj nikar ne širi med umirajočim koroškim Slovenstvom sovražstva do zaslužnega slovenskega učiteljstva in šolstva — a našega glasu niso upoštevali. Zaraditega bomo že še obračunali z njimi! Koliko je tej gospodi mar, da bi rešili, kar se še da rešiti, je dokaz tudi to, da niso hoteli niti »Zvončka«, ki smo ga ponudili »Učiteljskemu domu«. Da so zavrnil naš list, se nam ne zdi čudno, ker smo zavrženi celo od ljubljanskega škofa. Da pa ne sme v »Učit. dom« niti nedolžni »Zvonček«, je dokaz, da je klerikalen od tal do vrha, da je torej koroškim Slovincem v — pogubo!

* * *

Italijansko vseučiliško vprašanje. V »Information« čitamo, da vladni odlok, ki je došel akademskemu senatu vseučilišča v Inomostu, ne odreja le prostorne ločitve, ampak se poslednja izvede deloma tudi organično, tako da se vzpostavi nemški značaj vseučilišča v Inomostu toliko glede uradnega jezika, kolikor glede sestave akademičnega senata. Nova organična določila izdelajo med počitnicami. Žal pa — pravi »Information« — da utegne ta naredba izzvati nove nemire. Nemci se od ene strani boje, da bi po vladi namerjani provizorij mogel končno dovesti do lastnega italijanskega vseučilišča v Inomostu in tako do poitalijančevanja nemškega glavnega mesta Tirolske; a z druge strani so ogorčeni, da vlada še noče izpolniti obljube, dane jim dne 13. maja 1903, glede premestitve italijanskih tečajev iz dežele. Zato zahtevajo Nemci burneje nego kdaj, naj se izvrši ta premestitev. Italijanski dijaki pa izjavljajo zopet, da ne zapuste Inomosta, ako jim ne odločijo Trsta v sedež. Ta zahteva pa ima — kakor vedo že davno poznavalci stvari — ovire, ki se ne dajo tako lahko premagati. Zakaj v vladnih krogih samih govore, da bi italijanska pravna akademija ali vseučilišče v Trstu moglo postati ognjišče za politične agitacije, ki bi ga kraljevstvo italijansko, ne preveč prijazno trojni zvezi, pozdravljalo z radostjo.

»Neue Freie Presse«, ki je glavno glasilo onih, ki tako neizrecno potrebujejo — italijanskih glasov v avstrijskem parlamentu, se trudi v neznansko dolgem članku, da bi dokazala, da namerjani provizorij ne bo trajal dolgo. Pregariti hoče Nemce, da ne bi delali ovir proti nameri vlade. Z dvignenimi rokami prosi sosebno nemške dijake v Inomostu, naj ne delajo neumnosti, ker bi eventualni ekscesi največ škodovali njim samim in vseučilišču v Inomostu.

Nemška in italijanska gospoda so si zavezniki in sodelavci v boju proti avstrijskim Slovanom, ali njih medse-

bojno razmerje ni ravno idilično. Nas hočejo ubiti eni in drugi, v tem pogledu je najlepše soglasje med njimi. Tik te želje pa jim že gredo nameniti diametralno navzkriž.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz postojnskega okraja nam poročajo o okrajni učit. konferenci: V sredo, dne 6. julija, smo se zbrali skoraj vsi učitelji in učiteljice v Senožečah k učit. konfenci. Točno ob 10. uri dopoldne otvori sedemindvajsetič konferenco okrajni šolski nadzornik gospod J. Thuma, presrečno pozdravljajoč vse učiteljstvo. Po imenovanju predsednikovega namestnika in izvolitvi dveh zapisnikarjev preide g. predsednik k svojemu poročilu o stanju nadzorovalnih šol. Njegovo poročilo je bilo sestavljeno vseskozi stvarno ter je žel za to zahvalo vsega učiteljstva. — Nalogo: Stvarna obravnava 23. ber. vaje »Lepa suknja«, praktiški nastop z učenci II. razreda, je prav dobro in metodiški pravilno izvedel g. učitelj Grum. Takisto je ugajal nastop učiteljice gđe. J. Prešern: Merjenje s številom 2 v številnem obsegu do 20. Ozirati se ji je bilo na naloge v Černivčevi Računici zvez. II., str. 52. Dalje sta še prebrala vsak svoj referat nadučitelj g. Sadar in gđe. F. Valenčičeva: »Kako je obravnavati navadno berilo, ki je njega obravnave glavni namen ta, da otroci njega vsebino razumejo in si jo dobro zapomnijo«. To temo je moralo izgotoviti vse učiteljstvo v okraju. Najboljši referat naj bi priobčil »Popotnik«. — Pri določitvi učnih knjig za prihodnje šolsko leto se sklene, uvesti poleg dosedanjih še I. in II. Vadnico Schreiner-Bezjakovo in Orožnov atlas. — O delovanju knjižničnega odbora je poročal vodja g. Juvanec. To poročilo smo sprejeli z zahvalo na znanje in smo nato izvolili vse dosedanje funkcionarje razen enega, ki je odklonil izvolitev. — V stalni odbor so bili voljeni gg. Česnik, Juvanec, Horvat in Skala ter gđe. Dovganova. Ker ni bilo nobenih samostalnih nasvetov, je sklenil gospod predsednik konferenco, spomnivši se našega presvetlega cesarja, ustvaritelja novega šolskega zakona. Učiteljstvo je zaklicalo vladarju trikrat »Slava!« ter odpelo cesarsko pesem. — Nato se je pričela volitev zastopnika v okrajni šolski svet postojnski. Izvoljen je bil gosp. Dragotin Česnik, ki je dobil od 50 oddanih glasov 40. Drugih 10 se je razcepilo. S to izvolitvijo je pokazalo zbrano učiteljstvo, da zna ceniti zmožnosti svojega tovariša, obenem pa je tudi glasno dokazalo, kako ostro obsoja nesramne in neresnične napade na njegovo osebnost v »katoliških« listih. — Po volitvi smo se zbrali skoraj vsi k skupnemu obedu. Da ni manjkalo pri tem napitnic, se razume samo ob sebi. V prvi vrsti se je napilo g. nadzorniku, ki je imel posebno v tem šolskem letu prebiti marsikatero grenko uro zaradi denunciacije nekega učitelja, ki ga — hvala Bogu — ni več med nami. Končno se je še zahvalil naš novoizvoljeni zastopnik Česnik za čast, ki smo mu jo naklonili, obljublajoč, da hoče neustrašeno zastopati interese vsega učiteljstva z geslom: Naprej za svobodno šolo in svobodno učiteljstvo!

Okrajna učiteljska skupščina logaškega okraja se je vršila dne 9. julija v Dolenj. Logatcu. Zborovanje se je vršilo pod vodstvom g. c. kr. okr. šolskega nadzornika Iv. Thume po običajnem vzporedju. Pri zborovanju je bil ves čas navzoč g. okrajni glavar Kremenšek. Jako zanimiva in

poučna je bila razprava g. nadzornika o stanju nadzorovanih šol. Poudarjati moramo njegovo opazko, da je bilo učiteljstvo v tem šolskem letu vsestransko neumorno delavno. Lep napredek se je opazil zlasti iz računstva. Živahna razprava se je vnela, ko je končal g. referent Iv. Šega svoj temeljito sestavljeni referat (na podlagi vseh učiteljev tega okraja sestavljenih referatov o risanju v ljudskih šolah. Po razpravi se je skoraj soglasno sprejel predlog g. referenta: »Uvedi se risanje »po naravi«; predloge naj služijo le kakor pripomoček učiteljstvu in kakor nazorno učilo pri risanju, a predrisba bodi tolmač težjih točk pri risanju »po naravi«. Pohvalno moramo omeniti raznovrstne in jako lepe risbe učencev gospoda referenta, ki so bile v obilnem številu razpostavljene po stenah zborovalne sobe. Vse te slike so bile večinoma izdelane »po naravi« s pomočjo risbarskih pripomočkov in prostoročno.

Če omenim še, da sta bila izvoljena zapisnikarjem g. M. Kabaj in gđe. Želé; pregledovalcem računov knjižničnega odbora gospoda Šilc in Sežun, v knjižnični odbor gg. Šega, Pin, Bezeljak, Punčuh in Pehani ter v stalni odbor gg. Benedek, Repič, Šega, Likar in Šest, je končano moje glavno poročilo.

Po oficijalnem delu smo se zbrali na vrtu Kramarjevega hotela. Med brenkanjem dobro izvežbanega tamburaškega zbora logaškega je potekel hitro čas prijateljskega snidenja. Vsi smo bili pri banketu, le Slomškarjev ni bilo. Nekateri so trdili, da jih je odgnala prehuda vročina, drugi zopet, da niso mogli pričakati obeda, mi pa vemo, da ni pravo prvo ni drugo; odgnala jih je klerikalna nestrpnost — niso se počutili domače med nami*). G. župnik Florijančič iz Zavrata je bil drugih misli; ostal je med nami do zadnjega, s čimer je dokazal, da se tudi v družini liberalcev izhaja in zabava lahko prav dobro. — V nedeljo, naslednjega dne je bil koncert s sodelovanjem slavnoznanega postojnskega orkestra v prid učiteljskega konvikta ravno na tem mestu. Ker se ga pa mnogim izmed nas ni bilo mogoče udeležiti, smo zložili nekaj kron v ta namen ter odšli za svojim poklicem in delom na svoj dom.

Okrajna učiteljska konferencija za slovenske in utrakvistične šole kočevskega okraja se je vršila dne 7. julija v Ribnici. — 1. Predsednik c. kr. okr. šol. nadzornik Josip Turk, otvorivši zborovanje, omenja v svojem pozdravu poslednjih osebnih izpremeh glede nadzorovanja na ljudsko šolskem polju, izreče nado, da ga bo napredno učiteljstvo krepko podpiralo v njegovem težavnem poslovanju ter imenuje svojim namestnikom našega starosta, nadučit. Mandeljca. 2. Zapisnikarjema se prostovoljno oglasita učiteljica L. Tomšič in učitelj Vin. Engelman. 3. Praktiški nastop gđe. M. Blahne (»Krompirjevec, učna slika iz nazornega nauka«) se je v stvarnem oziru pohvalno završil, kar se je v debati tudi konstatovalo. 5. O učnem načrtu za ponavljalne šole poroča v svojem in v imenu gospe Kobler-Fleš, ki je izdelala referat za dekliške ponavlj. šole, naduč. F. Gregorač. Ko pove glavne misli, ki so ju vodile pri sestavi referatov, se sklene: Referata dobi vsaka šola v proučitev in dveletno praktično poučevanje po njiju navodilu, nakar se bo definitivno določila podrobna učna tvarina za ponav. šolo. 5. Nadzornikovo poročilo. Glede na uspehe v posameznih razredih se za letos omeji na kratko izjavo, da večina učiteljstva vestno izpolnjuje svoje dolžnosti, priporoča nekatera najnovejša dela,

*) Kaj pa, če so šli zastoj jest — v farovž?